

ressò mont-rogenç

EL SEGLE XIX, UN TEMPS CONVULS

8: LA PRIMERA GUERRA CARLINA: QUART ANY (1837)

Martí Rom
www.martirom.cat

30-11-2020

La guerra, que s'havia iniciat amb un intent de revolta el 5 d'octubre de 1833 a Prats de Lluçanès (Osona), havia anat avançant en intensitat durant els anys següents. Portaven ja tres anys llargs de guerra. Al Maestrat, Ramon Cabrera s'havia convertit en un líder carismàtic.

El "Boletín de la provincia de Tarragona" del 3 de gener de 1837¹ hi ha la relació d'operacions militars fetes a la segona quinzena del mes de desembre de 1836. Aquest cop, veurem que actuen bàsicament des de Tarragona cap al sud: "*Día 21: El Cuartel General con la 1ª Brigada a pernoctar a Cambrils...*", a l'endemà estan al Perelló. "*A su paso por el Coll de Balaguer ahuyentó una partida de rebeldes cogiéndoles algunos efectos. Día 30: sabedor el General que varios facciosos con los cabecillas Favot² (i) Miralles³ ocupaban el Perelló; dispuso una batida para escarmentarlos... Una columna marchó a Tivisa, otra a Marsá, el 7º franco a Poboleda⁴, y el cuartel general con las compañías de preferencia a Falset. Día 31: La columna de la derecha marchó desde Tivisa al Perelló y la cala de la Atmella⁵ donde el enemigo se hallaba de la de Marsá a Valldellops⁶, el General a Coll de Jou, el 7º franco a Coll de Alforja, y de Tortosa subió la columna Vidal por el Coll del Alba al Perelló. En Coll de Jou se dio muerte a un titulado Comandante. El 7º franco a un oficial y dos individuos y una pequeña columna de Nacionales de Reus a otros dos rebeldes...*". Com anem veient, aquelles tropes governamentals amb comandaments aliens a Catalunya anomenaven els pobles com els hi semblava.

També he trobat que el 22 de desembre de 1836: "*Molt treballan las tropas ara perseguint a la canalla. Gurrea⁷ ha fet nit a Cambrils y Borrás⁸ a Riudecols, y se creu que vuy faran casera a las muntañas de Escornalbou...*"⁹. Antoni Pons Anguera explica referint-se a un fet del 29 de setembre de 1835, en una carta escrita des de Falset: "*Desde la subida del 20 batallón voluntarios de Cataluña, al mando de D. Mariano Borrás, de Cambrils, que consta de 900 a 1.000 plazas, que disfrutamos de entera*

¹ La informació dels "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" procedeixen de l'Arxiu històric de la Diputació de Tarragona.

² Antoni Carré dit "Favot" d'Alcover.

³ Josep Miralles dit "el Serrador".

⁴ Poboleda (Priorat).

⁵ Ametlla de Mar (Baix Ebre).

⁶ Vandellós (Baix Camp).

⁷ Manuel Gurrea, militar liberal.

⁸ Marià Borràs de Cambrils.

⁹ "Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña" d'Antoni Pons Anguera, pàg. 178.

seguridad...”¹⁰. Sembla que a aquella notícia li deuria seguir la següent publicada al “Diario de Barcelona”, del 5 de gener de 1837, que parlava d’una acció del 31 de desembre. Una columna cristina, comandada per Gurrea “*había conseguido alcanzar en el Coll de Jou una partida de facciosos al mando del titulado comandante Ferrai, el cual fue muerto, quedando en poder de las tropas todos los documentos, armas y varios efectos...*”. Afegia que “*una columna de Nacionales al mando del comandante de armas de Reus D. Antonio Anselmo, y el 7º batallón franco, lograron picar la retaguardia de los facciosos que marchaban desde las Borjas en dirección de Aleixar y matar 5 rebeldes entre ellos un titulado oficial, aprehendiéndoles las armas y algunos despojos...*”.

El 2 de gener, el mas Tegells torna a ser saquejat. Ara serà la partida de l’Antoni Torrell dit “Derna” “*con unos 40 facciosos, junto estos los facciosos de Montbrió. Robaron una mula, 4 rejas y quanto más les dio la gana. Pegaron fuego, se quemó toda la pallisa, botas y demás que abía y la mitad de la casa...*”¹².

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 3 de gener de 1837 hi ha una circular del “Ministerio de Gobernación” que comença: “*es... triste y desconsolador el cuadro que presentan los pueblos invadidos por las facciones...*”. Més endavant, entre les recomanacions i ordres, demana que es treguin els objectes de valor (“*alhajas...*”) y armes dels pobles que estiguin en perill de ser ocupats i, si no fos possible, cal enterrar-les on no es puguin trobar. També diu que els homes solter de 17 a 40 anys, hauran d’anar a la capital i si s’incorporen a les faccions, els seus pares en seran responsables... Seran considerats traïdors els que col·laborin o no oposin real resistència als facciosos. Afegia: “*Si los leales fueren insultados en sus personas por los facciosos o sacrificados inhumanamente a su ciego furor, de manera que quedasen inutilizados, o perdiesen su vida, los partidarios de los facciosos, calificados por tales por su conducta y opiniones conocidas, quedarán obligados a mantener las familias de los inutilizados o muertos y a cuidar de la educación de sus hijos...*”. La situació militar es complicava i calia prendre estrictes mesures.

Al “Boletín...” del 5 de gener de 1837 s’hi especifica la distribució dels 1.100.000 rals que quedaven per assignar a Catalunya per la seva participació als fons de l’exèrcit. Eren: Barcelona, 594.000, Tarragona, 242.000, Girona, 154.000 i Lleida, 110.000 rals. Als districtes de la província de Tarragona els hi corresponien: Falset un 13,5 % (32.679 rals). Gandesa: 8%, 19.360. Montblanc: 9,75 %, 23.535. Reus: 23%, 55.660. Tarragona: 13,5%, 31.460. Tortosa: 11 %, 26.620. Valls: 10,75 %, 26.015. El Vendrell: 11 %, 26.620 rals.

El 8 de gener de 1837, la partida de Manuel Tell Mondedéu encercla Falset (Priorat) amb 1.500 homes i 150 cavalls. Van aconseguir entrar i la lluita va durar unes hores. L’atac de la milícia de Porrera va fer que els carlins es retiressin cap a la Palma d’Ebre (Ribera d’Ebre). El mateix dia 8, “*Miralles*¹³, *Favot*¹⁴, *Llebrot* (el mont-rogenic Pere

¹⁰ “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d’Antoni Pons Anguera, pàg. 162, a la nota 66 a peu de pàgina.

¹² Notes del mas dels Tegells de l’arxiu de Ferran Jové Hortonedà. Reproduït al llibre “Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya” de Pere Anguera, pàg. 458.

¹³ Josep Miralles dit “el Serrador”.

¹⁴ Antoni Carré.

Abelló) y otros, invadieron... el pueblo de Villaplana¹⁵; descansaron tranquilos, se proveyeron de recursos y se llevaron al día siguiente a un individuo del ayuntamiento, Tristany se presenta a la vez en Alexar¹⁶ a cobrar las contribuciones que imponía, y no consiguiéndolo por completo, se llevó rehenes. Griset¹⁷, con trescientos infantes y treinta caballos, y Marcó¹⁸ con alguna menos gente, recorrían el distrito de Reus recogiendo víveres y cuanto necesitaban...”¹⁹.

El 13 de gener, la partida de l'Antoni Carré, dit "Favot", és derrotada entre les Borges i Alforja per les tropes comandades pel coronel Martin José de Iriarte. Aquest informa: "*Perseguida desde ayer... la facción del Fabót... en número de cuatrocientos, y alcanzada en Riu de Cols²⁰ y cortada por la mía ha sido enteramente destruida dicha facción... Los muertos ascienden a más de 150 y hasta ahora hay 50 prisioneros en mi poder con muchos fusiles, municiones, mulas y otros efectos...*"²¹. Aquest militar no ho explicava tot. Per altres fons sabem: "*Dicha facción constaba de unos cuatrocientos hombres, quedándoles de muertos al campo de batalla pasados de ciento, y 50 prisioneros, los cuales fueron afusilados 32 y los restantes hasta 50 los despachó para sus casas motivo que eran de menor edad. De resultas de esta acción el general de Barcelona²² quitó el mando a dicho Iriarte...*"²³. Segurament fou pel que hem pogut llegir en una altre font d'informació: "*... les causaron 50 prisioneros, entre los cuales había muchos frailes que fueron acto continuo fusilados...*"²⁴.

La "Gaceta de Madrid"²⁵, del 14 de febrer de 1837, publica la notícia sobre aquests fets esmentant aquell cap carlí mont-rogenic Pere Abelló, dit "Llebrot". Descriu amb detall l'operació militar del coronel Martin José de Iriarte que havia arribat a Reus des de Montblanc i va sortir ràpidament com a conseqüència d'una informació que li va arribar dient que la facció de l'Antoni Carré dit "Favot", d'uns 400 homes, estava a Colldejou. Creu que aquest marxarà cap a Riudecols, Vilaplana, l'Aleixar o el Coll d'Alforja, i decideix empaitar-lo intentant barrar-li el pas. "*Venia en retirada... a refugiarse como de costumbre a sus guaridas de Albiol y Monreal... Se vieron envueltos y cortados por todas partes a la vez, y su resultado ha sido de 160 muertos y 50 prisioneros, los 52 fusilados en Alexar y los demás en las inmediaciones de Riudecols, entre los prisioneros el cabecilla Llebrot de Monroig, y otros... entre los segundos el titulado capitán José Raul y el teniente Antonio Boltas, los dos naturales de Alforja, y José Gispert, también oficial, de Reus; 150 fusiles, de los que he entregado 80 al 4º batallón franco para los que tenía desarmados, y 50 que lo haré en el parque, cuatro cornetas, dos cajas de guerra, moldes de balas y cartuchos, dos cajones de municiones, varios sacos surtos de algunas balas, un portacaja, cinco mulas, infinidad de mantas, y la correspondencia del cabecilla...*".

¹⁵ Vilaplana.

¹⁶ L'Aleixar.

¹⁷ Joan Forner dit "Griset de Cabra".

¹⁸ Josep Ferrer dit "Marcó".

¹⁹ "Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista" d'Antonio Pirala, Volum 2, pàg. 798.

²⁰ Riudecols (Baix Camp).

²¹ "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 17 de gener de 1837.

²² Manuel Gurrea.

²³ "Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña" d'Antoni Pons Anguera, pàg. 178.

²⁴ "La guerra de Cataluña. Historia contemporánea de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde 1827 hasta el día" de Eduardo Chao, pàg. 153.

²⁵ Era el "Boletín Oficial del Estado" (B.O.E.) de l'època.

Remarquem: “entre los prisioneros el cabecilla Llebot de Monroig...”. Com veiem les partides del mont-roig Pere Abelló dit “Llebot” i la de l’Antoni Carré, dit “Favot”, generalment anaven juntes. Segons Pere Anguera, a la riera d’Alforja van afusellat 31 carlins. Deuen ser els que aquell coronel Iriarte esmenta que ho feren “en las inmediaciones de Riudecols”. N’eren: 9 de Riudoms, 5 de Montbrió, 4 d’Alforja, 3 de la Selva, 2 de Botarell i 1 de la Mussara, Mont-roig, Riudecols, Capafons, l’Aleixar, Pradell i Reus²⁶. Fou una salvatjada que va tenir un ampli ressò.

A inicis de 1837 el borgenc Maties de Vall torna a comandar les partides carlines de Tarragona. Feia temps que, aquest, i Josep Masgoret es barallaven per aquest comandament. A finals de 1837 passarà a mans de Manel Ibáñez dit “Llarg de Copons”. Antonio Pirala descriu a “Llarg de Copons”: “(Iba) sobre su grande alazán andaluz que hacía más sobresaliente la singular altura de aquel hombre atlético; vestía gorro catalán, flotando atrás su larga borla, zamarra y un pantalón guarnecido de cuero, una carabina pendía de la silla, y al lado un sable descomunal. Su gran caballo se encogía bajo la presión de sus rodillas. Sus tropas carecían de uniforme...”. Un dels papers fonamentals de Josep Masgoret fou el d’organitzar eficientment els combois de mercaderies, queviures i armes que passaven per la frontera francesa i que posteriorment es distribuïen per Catalunya.

Andreu de Bofarull ens relata l’estat d’ànim d’aleshores a Reus: “El desorden había llegado a su colmo... se metió la desconfianza entre las compañías, al mismo tiempo que el Ayuntamiento sufriendo continuos insultos...”. També parla de “las frecuentes reuniones clandestinas... apoyadas por algunas autoridades con el objeto de verificar un cambio completo en la nación...²⁷”. Continua: “La guerra había llegado a su apogeo, y unida a ella la revolución que en toda España ejercía su poder, las poblaciones experimentando todas sus terribles efectos habían perdido enteramente la fe en el gobierno, y en la esperanza de un bienestar, pues por un lado encarnizados los partidos, el que se hallaba vencedor ejercía todo su rigor contra el indefenso o vencido, al mismo tiempo que continuas contribuciones y pagos forzosos voluntarios... eran exigidos por la plaga de intendentes que se hacían obedecer con el código del sable...²⁸”.

Aquest any 1837 seria important per als carlins, que aconseguirien importants èxits. “Casi todos los días, había encuentros y escaramuzas de más o menos importancia, sin que por esto lo fueran siempre las consecuencias, para unos u otros. Es un hecho, sin embargo, que los carlistas se paseaban por donde querían, que bloqueaban y batían pueblos de importancia presentando artillería... Para ofrecer mayor resistencia se dispuso la fortificación de varios pueblos, privando así de recursos y medios a los carlistas...²⁹”.

El 18 de febrer de 1837 les partides de Benet Tristany dit “Mossèn Benet” i del borgenc Maties de Vall van atacar, a la Panadella, una important columna que venia de Cervera. Es van fer molts presoners. “Al día siguiente fueron fusilados de doscientos ochenta a

²⁶ “Aproximació al primer carlisme al Camp de Tarragona, la Conca de Barbera i el Priorat” de Pere Anguera.

²⁷ “Anales históricos de Reus” d’ Andreu de Bofarull, Volum II, pàg. 247.

²⁸ “Anales históricos de Reus” d’ Andreu de Bofarull, Volum II, pàg. 257.

²⁹ “Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista” d’Antonio Pirala, Volum 2, pàg. 801.

*trescientos de aquellos prisioneros, pues solo uno de estos se salvó ocultándose detrás de un altar, donde no le descubrieron... Este infeliz marchó desnudo y hambriento a Calaf, refiriendo que sus compañeros habían sido fusilados de quince en quince, y agonizando aún muchos arrojados a unas hogueras... Los carlistas se apoderaron del convoy que conducía seiscientos prisioneros, trece oficiales... y ochocientos fusiles que sirvieron para armar igual número de carlistas... Del batallón de Málaga, sólo se salvaron cuarenta hombres y un oficial...*³⁰. Molts d'aquells que van afusellar eren els coneguts com "peseteros", voluntaris liberals que cobraven per anar a la guerra³¹. Els carlins executaven sense mirament aquests milicians i d'altres membres de les legions auxiliars francesa, anglesa i portuguesa. Havíem vist com el 1836, Isabel II havia fet encunyar monedes d'una pesseta per pagar a les tropes lleials al govern que lluitaven contra els carlins. Per això, a aquells soldats se'ls coneixia com "peseteros".

Aconseguir de cop 800 fusells era molt important, doncs, en aquestes partides guerrilleres, normalment sempre hi havia més soldats que armes. Aquestes, havien d'entrar a Catalunya mitjançant la frontera francesa o en algun desembarcament a les costes de Tarragona, generalment al voltant de la desembocadura de l'Ebre.

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 28 de febrer de 1837, hi ha un informe sobre una acció on Ramon Cabrera cau ferit: *"el rebelde Cabrera fue herido el día 24 (de gener), pasándole la pierna de un balazo en un encuentro que tuvo con la brigada auxiliar portuguesa en Torre Blanca; habiendo sido conducido... con toda su facción en dirección a la Jana, siendo probable que su marcha sea a Rosell, con el objeto de internarse en las sierras si se ve acosado por las columnas... Se cogieron ocho cadáveres enteramente desnudos..."*. S'hi afegeix d'altres informacions sobre aquelles contrades: *"Con la misma fecha... el cabecilla Serrador³² entró el 21 en Benasal con 20 caballos y 50 infantes dejando el resto de su facción en Calix. Que el cabecilla Umbrías cruzó con unos 40 caballos desde Villafranca a Ares. Que la facción de Tena y Cabañero se hallan en Calaceite con unos 50 infantes y 150 caballos..."*. Veiem com aquell Josep Miralles dit "el Serrador" ara està pel Maestrat. Els dos anys anteriors l'havíem trobat pel Camp de Tarragona, en algun cop acompanyant el borgenc Maties de Vall i a Benet Tristany dit "Mossèn Benet". Com comentava anteriorment en algunes d'aquestes partides, que operaven als Ports de Beseit i al Maestrat, hi havia bastants components del Camp de Tarragona i algun mont-rogenic.

A "El Español", de Madrid, del 19 de març, es cita una carta del 24 de febrer on s'informava que una topada amb una facció carlina *"costó a los rebeldes 30 muertos y caer prisionero un cabecilla llamado Simón, natural de Montroig, sin que por nuestra parte hubiese más pérdida que 4 caballos heridos..."*. També comenta que el dia 4 de març va sortir de Reus una columna amb cavalleria cap a Móra d'Ebre (Ribera d'Ebre) per vigilar que el cap carlí del Maestrat, Ramon Cabrera, no passés l'Ebre segons informacions que els hi havien arribat. *"Veremos si aquel cabecilla podrá repetir en esta provincia los excesos que forman la historia de su vida, y que tanta sangre y tantas desgracias han ocasionado en el reino de valencia y en el bajo Aragón..."*. Con veurem més endavant, aquest *"cabecilla llamado Simón, natural de Montroig"* és aquell Manuel Simó, dit "Simonet".

³⁰ "Historia de la guerra civil y de los partidos liberal y carlista" d'Antonio Pirala, Volum 2, pàg. 803.

³¹ Eren els anomenats "miquelets".

³² Josep Miralles dit "el Serrador".

L'1 de març hi ha una gran nevada a tot el Camp de Tarragona. En les següents setmanes va fer un fred extraordinari.

Del 7 de març, el comandant militar de Tarragona fa un informe sobre les seves accions: *“desde Ginestar hice que una columna... tomando la dirección por Tivisa, reconociese la izquierda de dicha montaña bajando.. y pernoctar en el Perelló; otra... que hallé en Ginestar... debía entrar por el centro de la sierra; otra... por el Monasterio de Cardó; y la restante a mis órdenes por Rasquera, protegiendo a todas bajar... a Tiveñs... Muriendo seis en el acto y haciéndoles algunos heridos dejando armas y otros efectos en nuestro poder... Por este movimiento he logrado... limpiar, aunque momentáneamente, toda esta parte de la sierra... (se han) retirado las grandes facciones que ocupaban a Cherta y demás puntos de la parte opuesta...”*³³.

El 8 de març la partida de Benet Tristany assalta Calaf: *“A las 3 de la mañana trescientos facciosos... se precipitaron sobre nuestros muros y apenas nos dieron tiempo para refugiarnos a la iglesia y a las fortificaciones de la plaza. Desde dichos puntos se emprendió por una y otra parte un fuego muy vivo y animado... pegaron fuego a la calle de S. Jaime y a la puerta de la sacristía que comunica con la Iglesia en la que estaba reunida la mayor parte de la población. Entretanto saquearon y robaron cuanto se les antojó; y cuando ya bien cargados y provistos de todo iban retirándose, se vieron atacados de improvisto por la caballería e infantería en el llano de la Garriga que... había venido desde Igualada a socorrernos. El resultado de este ataque ha sido recobrar mucho de lo robado y sobre todo quedar entre muertos y acuchillados cuando menos de dos cientos de aquella canalla...”*³⁴.

El 14 de març de 1837, Ramón de Meer, baró de Meer, és nomenat capità general de Catalunya. El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 21 de març de 1837 publica una circular que diu: *“Se hará una requisición de caballos, a la que quedarán sujetos todos los existentes en el Reino que hayan cumplido cuatro años... Se permite redimir la suerte de requisición a todo el que entregue cuatro mil reales de vellón por cada caballo...”*. Com sempre, qui pagava s’ho estalviava.

Tornem al front del nord. Havíem vist com no havia resultat el setge de Bilbao de l’octubre i novembre de 1836. També Sant Sebastià continuava en mans dels cristins. Aquesta ciutat estava incomunicada per terra amb Bilbao i Pamplona; sols ho podia fer per mar amb Bilbao. A inicis de 1837, els liberals van orquestrar el pla de fer sortir tropes alhora de Bilbao, Pamplona i Sant Sebastià. Això no va acabar de donar resultat i, després d’un enfrontament amb les forces que havien sortit de Pamplona i que van haver de retirar-se, hi va haver una batalla final a la muntanya d’Oramendi, entre Hernani i Sant Sebastià, el 16 de març de 1837. Els carlins van derrotar les forces cristines, que tenien l’ajut de la “Legió auxiliar britànica”. En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 4 d’abril, hi trobem, curiosament, una llarga crònica d’aquesta desfeta, que quasi atribueix als anglesos: *“El desorden... introducido de ordinario en las filas de nuestras tropas, cuando van en retirada se debe atribuir a su falta de disciplina; la división Narvaéz y algunos batallones ingleses han sido los primeros en retirar... Si nuestras tropas sufriesen una carga del enemigo con la misma sangre fría con que atacan, no nos sucederían estos chascos... El general Evans ha dado la orden del día llena de cólera y resolución. Asegúrase que no tardará en*

³³ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 25 de març de 1837.

³⁴ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 14 de març de 1837.

acometer a Oriamendi. Entre las tropas reina mucha exasperación. Algunos batallones han pedido que se les deje atacar a Oriamendi a la bayoneta, sin disparar un tiro, los soldados y los oficiales se han quitado las cruces que les condecoran y no quieren ostentarlas hasta tanto que hayan vengado su honor; en una palabra, el chasco que han llevado lejos de abatirlos les ha entusiasmado...". Realment exagerat. Potser per compensar-ho, en el "Boletín..." del 6 d'abril hi havia una informació que rebutjava la derrota: "*Con motivo del pequeño revés sufrido por el general Evans, se ha tenido ocasión de apreciar... un parte telegráfico cuando... la mala fe hacen dar otro aspecto a las cosas, y abultan y desfiguran los acontecimientos. Según el parte que se recibió en Perpiñan la columna anglocristina había quedado destruida... De un tiempo a esta parte ha sido de notar la inexactitud de los partes telegráficos franceses... la circunstancia de experimentarla continuamente, aumentando las ventajas conseguidas por los carlistas, disminuyendo siempre las nuestras, y exagerando nuestras pérdidas...*". Tenim el típic conflicte per les notícies falses, o no del tot certes.

Segons conten les cròniques, els carlins, entre els efectes del botí, van trobar una partitura d'una cançó d'exaltació militar dels britànics. A aquesta música, li van posar una lletra en eusquera que traduïa al castellà deia: "*Viva Dios queridísimo / tengámoslo todos por dueño. / Vivan España y Euskalerría / y el rey legítimo... / ¡Viva Dios inmortal! / ¡Viva Euskalduna, / que tiene bien / el mismo rey de España!*". Seria el famós himne carlí l'Oriamendi. Més tard, li van canviar la lletra, per aquesta: "*Por Dios, por la patria y el Rey / lucharon nuestros padres. / Por Dios, por la patria y el Rey / lucharemos nosotros también. / Lucharemos todos juntos, / todos juntos en unión / defendiendo la bandera / de la Santa Tradición. (bis) / Cueste lo que cueste / se ha de conseguir / venga el rey de España / a la corte de Madrid. (bis)*"³⁵.

Tornem a Catalunya. El 22 d'abril, Benet Tristany i el "Bartomeu Porredon dit "Ros d'Eroles" aconseguen apoderar-se de Solsona. Seria la capital del carlisme català. Al mes de maig, la partida de l'Antoni Carré dit "Favot" que operava des de Botarell a Prades, es composava d'uns 1.000 homes. "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 22 d'abril de 1837: "*A una hora de esta Ciudad en el punto llamado la pedrera fue interceptada ayer mañana por los facciosos, la correspondencia procedente de Valls y su carrera...*".

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 6 de maig de 1837 hi figuren les "rendes d'aiguarent i licors", d'aquest any, per a cada poble. A Mont-roig, li pertoca 4.300 rals³⁶. En aquest mateix "Boletín..." s'hi publica la subhasta del vestuari per a l'exèrcit de Catalunya. Es composava de: "*Un capote y una chaqueta de paño. Un par de pantalones y un par de botines de lienzo. Dos camisas de lienzo. Un morral. Una Cachucha o gorra de cuartel. Un corbatín de cuero. Un par de tirantes forrados de lienzo. Dos pares de zapatos y una canana o cartuchera con correa*".

En el "Boletín..." de l'11 de maig de 1837 hi tenim un dels assetjaments que els cristins fan de la partida de Manuel Ibàñez dit "Llarg de Copons": "*Con el ánimo de dar la más viva persecución al malvado Llarch de Copons, al propio tiempo que satisfacer la*

³⁵ Durant la Guerra Civil (1936-1939), es va canviar els dos versos finals per: "*que los boinas rojas / entren en Madrid*".

³⁶ El total provincial era de 174.971 rals. Mont-roig era l'onzè poble. Els anteriors eren: Reus, 40.000. Tarragona, 21.323. Valls, 17.000. Vila-seca, 6.915. La Selva, 6.500. El Vendrell, 5.762. Alcover, 5.339. Cambrils, 5.000. Riudoms, 4.800 i Alforja, 4.326.

ansiedad... en reconocer y batir por todas partes las montañas de Selma, Montagut, Juncosa y otros términos, que siendo la constante guarida de los malvados, se decía haber en aquellas masías mucho número de dispersos, almacenes y víveres de toda especie, antes del amanecer de hoy dispuse... haciendo una rápida marcha, sorprendiese a Montagut y Selma, esperando en aquel punto los resultados de la que yo egecutaba a la misma hora sobre Rodoña y Masllorens; cuando llegué a este último punto se me informó que los rebeldes capitaneados por el Llarch en nº de 400 habían salido a las dos de la madrugada dirigiéndose a Juncosa... huyeron con precipitación tomando el camino de Selma...”.

També al voltant de l'11 de maig, tenim Ramon Cabrera, “El Tigre del Maestrat”, rondant pel marge dret de l'Ebre. Una força governamental “*ha sorprendido y batido a la facción de Cabrera en la Cenia matándoles mucha gente y cogiéndoles mucha caballería y toda la brigada con los pertrechos de guerra que conducía, habiendo podido salvar solamente la artillería por tenerla de antemano retirada a la parte de Beceite...*”³⁷. Aquesta expressió de “*sorprendido y batido*” serà prou comú en els comunicats militars (tan sols vol dir que s’hi van enfrontar, no determina el resultat de la lluita).

En el “Diario de Barcelona”, del 23 de maig de 1837, hi tornem a trobar aquell mont-rogenç Pere Abelló dit “Llebrot”: “*En el bloqueo que sufrió el pueblo de Gratallops por las facciones reunidas de Valls, Llebrot y Fabot*³⁸, *tuvieron estos una pérdida considerable, haciendo subir el número de heridos a 27...*”. Resulta estrany, doncs, anteriorment a la “Gaceta de Madrid”, del 14 de febrer de 1837, es deia que havia estat fet presoner.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, de l'1 de juny de 1837, hi ha l'avís que a l'endemà, divendres dia 2, “*llegará a este puerto el paquete de Vapor Español el Delfín procedente de Barcelona, y saldrá la misma tarde para Valencia, haciendo escala en Vinaroz , regresando a este el lunes próximo 5 del corriente...*”. En el del 7 de juliol, per exemple, s’hi diu que és el vapor “*el Delfín*” farà escales a Vinaròs i Castelló de la Plana. En el del 25 de juliol esmenta que, quan va a Barcelona, s’atura a Vilanova i la Geltrú i Sitges. En el del 15 d’agost es comenta que el diumenge 20 arribarà a Tarragona el “vapor Sully” que salparà cap a Cadis, fent “*escala en los puertos intermedios*” (no concreta). Era més ràpid, còmode i menys perillós moure’s per mar.

Del 25 al 29 de juny de 1837, hi va haver un altre intent d’assalt a Gandesa. És el sisè setge. Com ja dèiem, era un punt important de comunicacions. A més, com que l'Ebre feia de frontera natural, era de fàcil accés per les forces carlines del Maestrat i els Ports. Llavors, tan sols es podia passar l'Ebre mitjançant barques i feia difícil rebre ajut des del Camp de Tarragona.

El 15 de maig de 1837 surt d’Estella / Lizarra (Navarra) una altra “expedició” cap a Catalunya, comandada per l’infant Sebastià³⁹ i amb el rei Carles V (“Don Carlos”) i el govern carlí. El 27 estava a Barbastre (Osca). Bartomeu Porredon, dit “Ros d’Eroles”,

³⁷ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 13 de maig de 1837.

³⁸ Antoni Carré dit Favot.

³⁹ Aquest era fill de Pere Carles de Borbó. El seu avi era l’infant Gabriel, germà de Carles IV. Pere Carles de Borbó. Doncs. era cosí germà de Ferran VII i l’autoanomenat Carles V (Don Carlos).

va anar a rebre'l. El 7 de juny, el rei entrava a Catalunya pel pont de Tragó, a la Noguera Ribagorçana. El dia 9 estava a Alós de Balaguer (la Noguera). Mentre, una important força governamental, comandada pel baró de Meer, s'estava a Agramunt (Urgell). Els carlins van anar a dormir l'11 de juny a Gra, Guissona i Concabella (la Segarra). A l'endemà, s'encetava la batalla de Gra que fou una gran derrota dels carlins. Foren unes 1.500 baixes, entre morts, ferits i presoners. Els cristins en van tenir unes 700.

El rei Carles V va anar cap a Ivorra (la Segarra) i el dia 13 de juny va dormir a Biosca (la Segarra). Aquí va poder refer les seves forces i va rebre uns enviats de Ramon Cabrera que demanaven la conformitat del rei per creuar l'Ebre i endinsar-se a Tarragona. A l'endemà, es van dirigir cap a Solsona. *“El dia 15, ja de bon matí, tothom era als balcons i pels carrers esperant l'arribada del rei... El precediren soldats, oficials, seguici i ministres. Els carrers estaven cada cop més plens... Per fi va arribar el rei, sobre el seu cavall blanc Emperador. Va ser rebut amb crits de Visca el rei!...”*⁴⁰.

Mentre, la partida de Benet Tristany anava cap a Barcelona per desviar l'atenció de les forces del baró de Meer. Hi ha constància que “Mossèn Benet” va estar a Vallirana, Sant Boi de Llobregat i el Prat de Llobregat (Baix Llobregat). Eren uns 3.500 homes i 100 cavalls. El 19 de juny, Carles V va marxar de Solsona cap a Sant Fruitós de Bages. Segons les cròniques, el triangle Solsona, Navars i Manresa (Bages) estava curull de milers de soldats carlins castellans, bascos, navarresos i catalans. Semblava que anessin a encerclar Barcelona. El gros de l'expedició, el dia 22, va retrocedir fins a Súria (Bages) i el 24, en una llarga marxa, van anar a dormir a Vallbona de les Monges (Urgell). En aquest monestir s'hi havien refugiat moltes comunitats religioses exclaustres. Al rei Carles V i a l'infant Sebastià els va rebre l'abadessa Lluïsa de Dalmau. Aquesta, era de Montbrió. Havia nascut el 20 de juny de 1774. Fou abadessa de Vallbona de les Monges del 1815 al 1853, quan va morir. El 1825 va instaurar la vida comunitària al monestir.

Mentre, el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 22 de juny de 1836 publicava una circular on demanava el pagament immediat de les contribucions: *“Los Ayuntamientos... convencidos de su importancia, se apresurarán a demostrar que no son indiferentes a la causa nacional. De su buen éxito depende la ventura y prosperidad individual, cuyos efectos se experimentarán tan luego como cese la guerra; para terminarla pues todo sacrificio debe ser pequeño y cada cual está en la obligación de contribuir con lo que le corresponda pagar...”*. Vull remarcar allò de “la causa nacional”.

El Rei Carles V el dia 26 es va dirigir a Vinaixa (Les Garrigues) i a l'endemà a Margalef (Priorat). El 28 van anar a dormir a Ginestar (Ribera d'Ebre). A l'endemà estava a Tivenys (Baix Ebre). A l'altre costat, a Xerta, l'esperava Cabrera. Carles V es trobaria *“per primera vegada davant d'aquell heroi de la guerrilla, petit d'estatura, quasi infantil, però que palesava a la cara tota la determinació i orgull dels seus trenta anys, cobert amb una boina blanca amb borla d'or, vestit amb pardessú verd i pantaló vermell...”*⁴¹. Aquell exèrcit estava en una crítica situació. Escriu Baltasar Simó, aquell advocat de Porrera que exercí a Falset, que era un *“ejército cansado y ambriento casi en*

⁴⁰ “La primera Guerra Carlina a Catalunya” de Josep M. Mundet Gifre (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990), pàg. 208.

⁴¹ “La primera Guerra Carlina a Catalunya” de Josep M. Mundet Gifre, pàg. 214.

*completa derrota*⁴². A més, hi havia forces liberals a Móra d'Ebre (Ribera d'Ebre) i Tortosa (Baix Ebre). Des de l'altre costat del riu una columna governamental disparava algunes canonades.

La tarda del 29 de juny *“una barca engalanada, amb catifes i seients tous, va servir perquè don Carles passés l'Ebre...”*⁴³. A més del rei Carles V, van creuar uns 10.000 homes i uns 100 cavalls. Tot just l'endemà va arribar a l'altre costat del riu el baró de Meer. Tan sols va poder disparar alguns trets. Ramon Cabrera va donar protecció i abundants provisions a l'expedició reial. Ho havia preparat tot amb el màxim detall. Calien barques per passar l'Ebre i a Cabrera se li va ocórrer anar a agafar-ne a Sant Carles de la Ràpita (Montsià). Però no les podien pujar riu amunt doncs Tortosa era una plaça forta governamental; a més, les autoritats liberals havien donat l'ordre de concentrar a Tortosa totes les barques dels pobles de l'Ebre. *“No hay que apurarse, si las barcas no pueden ir por el rio irán por la carretera; así aprenderán a viajar por tierra...”*⁴⁴, expliquen que va dir Ramon Cabrera. Les va fer transportar amb grans carretons pels camins i turons fins a Xerta.

Mentre, al “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 29 de juny de 1837, hi havia una circular del 15 de juny que deia: *“Queriendo dar a la villa de Gandesa una prueba del distinguido aprecio que merece por su heroica defensa contra los rebeldes... La villa de Gandesa tomará en adelante el título de muy leal y heroica ciudad...”*.

L'1 de juliol, l'expedició reial de Carles V i les tropes de Cabrera descansaven a Xerta (Baix Ebre). Eren uns 14.000 homes. A l'endemà es van dirigir a Uldecona (Montsià). El 3 estaven a Sant Mateu (Castelló). *“Había pasado el Ebro el ejército carlista... dejando sobre las márgenes de este rio claros indicios de su deplorable estado. Centenares de rezagados, multitud de cargas de municiones abandonadas... caballos y ginetes estenuados de hambre y rendidos de fatiga ofrecían a la vista del general Urbiztondo⁴⁵ un espectáculo bien triste que le hizo formar funestos vaticinios para el porvenir de una expedición que, habiendo salido amenazadora, terrible y triunfante del confín aragonés iba ahora perdiendo... sus elementos de acción y... su prestigio...”*⁴⁶.

Curiosament, durant aquest període de l'expedició de Carles V per terres catalanes, d'inicis de juny fins als primers dies de juliol, aquell “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” no va publicar cap informació d'aquest fet ni de cap altre de la guerra. Hem d'esperar al del 15 de juliol per trobar una notícia curta que deia: *“La Reina Gobernadora ha visto con la mayor satisfacción la conducta patriótica de los barceloneses en los días 12 y 13 del actual, cuando las hordas rebeldes capitaneadas por el cabecilla Tristany osaron dirigirse al pueblo de S. Boy y otros inmediatos. El grito de guerra y exterminio de los facciosos fue general; y los odios y enemistades producidas anteriormente entre los liberales de esa capital se olvidaron en aquel momento; todo se sacrificó en las aras de la patria...”*.

⁴² “Libro Primero y Mayor de Casa Dn. Baltasar Simó”, reproduït al text “Aproximació al primer carlisme al Camp de Tarragona, la Conca de Barbera i el Priorat” de Pere Anguera. Baltasar Simó, nascut a Porrera, d'una família benestant, era advocat i exercí a Falset.

⁴³ “La primera Guerra Carlina a Catalunya” de Josep M. Mundet Gifre, pàg. 214.

⁴⁴ “Vida militar y política de Cabrera” de Buenaventura de Córdoba (1844), Volum 1 i 2, pàg. 249.

⁴⁵ Antonio de Urbiztondo.

⁴⁶ “La guerra de Cataluña. Historia contemporánea de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde 1827 hasta el día” de Eduardo Chao, pàg. 193.

El 30 de juliol de 1837, escriuen des de Falset (Priorat): *“Después de tanto tiempo de tranquilidad anteayer se aproximó una patulea⁴⁷ a Marsà como de 100 hombres... A Llebaria pillaron un rebaño de 140 ovejas y corderos. Esta patulea tiene 200 mobilizados en persecución, pero hacen como los lobos... Saben el arte del pillaje en perfección...”*⁴⁸.

Mentre es feia aquesta expedició reial de Carles V, a Madrid s'estava fent una nova Constitució, la de 1837. Aquesta, era fruit d'un consens entre els dos partits liberals, el moderat i el progressista; tot i que va prevaldre la majoria progressista. Per exemple, el concepte de “sobirania nacional”, que residia en el poble espanyol, es va imposar que estigués en el preàmbul i no en l'articulat. Es creava un Senat que triaria el Rei entre una terna d'electors de cada província. La llei electoral es basava en el “sufragi censatari”, sols podien votar els homes que pagaven un mínim de 200 rals (50 pessetes) d'impostos a Hisenda. Un 5% de la població. Era un règim constitucional semblant al francès de l'època. Es va promulgar el 18 de juny de 1837. En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 8 d'agost de 1837 es publicava la distribució de senadors i diputats a Corts. A Catalunya en corresponien: Barcelona, per 442.273 habitants, 5 senadors, 9 diputats “propietaris”, 5 diputats “suplents”, i que feien un total de 14 diputats. Tarragona: 233.477, 3, 5, 3 i 8. Girona: 214.150, 3, 4, 2 i 6. I Lleida: 151.322, 2, 3, 2 i 5. En el “Boletín...” del 12 d'agost de 1837 hi ha la distribució de districtes electorals: “Amposta, Alforja, Alcover, Arbós, Brafim, Barberà, Cornudella, Cambrils, Falset, Gandesa, Montroig, Mora de Ebro, Montblanch, Porrera, Prades, Pont de Armentera, Reus, Selva, Sta. Coloma de Queralt, Tarragona, Tivisa, Tortosa, Torredembarra, Vimbodí, Vendrell, Valls, Villaseca, Vilarrodona”.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 27 de juliol de 1837 hi ha una circular indicant que calen 400.000 rals més per despeses de guerra. Els repartiments per districtes és: Falset 54.000 rals. Gandesa: 32.000. Montblanc: 39.000. Reus: 92.000. Tarragona: 52.000. Tortosa: 44.000. Valls: 43.000. I Vendrell: 44.000. A “Montroig, Miramar y Franquesas de Vilafortuny”⁴⁹ li van correspondre 4.141 rals.

Al juliol de 1837 s'havien agrupat totes les forces carlines, les de l'expedició reial i les de Ramon Cabrera. Sumaven uns 18.000 homes. Primer, es van encaminar cap a València, on hi eren el dia 12. L'arribada de tropes liberals de refresc amb vaixells, va obligar a girar cua i dirigir-se, el 15 de juliol, cap a Xiva (Foia de Bunyol, València). A l'arribar la notícia a Madrid, que aquest exèrcit havia creuat l'Ebre els causà pànic. El 7 de juliol van donar l'ordre al general Baldomero Espartero, que estava al front nord, que anés cap a l'Aragó. Mentre, una força de l'exèrcit carlí del nord va creuar l'Ebre per Haro (La Rioja) i es va dirigir cap a Segovia, on va entrar el 2 d'agost. El dia 13 va arribar Espartero a Madrid. Tant unes tropes com les altres tenien greus problemes d'abastiment i un considerable cansament després d'aquelles llargues marxes creuant mitja Espanya. El 26 d'agost, Espartero va sortir a la recerca dels carlins. L'1 de setembre està a Daroca (Saragossa) on espera trobar-los, però l'exèrcit carlí havia sortit dos dies abans i s'encaminava a Madrid per una ruta una mica més al sud. Els carlins, el dia 12, estan a les envistes de Madrid, que es trobava aleshores gairebé indefens. Contra

⁴⁷ Patuleia.

⁴⁸ “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d'Antoni Pons Anguera, pàg. 184.

⁴⁹ Hem vist anteriorment que era un territori entre Vila-seca i Cambrils que el 1842 va ser incorporat a aquest últim poble.

tota lògica, Carles V no prova d'entrar a Madrid. Esperava un esclat popular multitudinari, que no es produeix, i decideix retirar-se cap a l'Alcàrria (Guadalajara). El dia 19, els carlins són derrotats a la batalla d'Aranzueque (Guadalajara). Allí es separaran Carles V i Cabrera. El primer anirà cap al nord i el segon tornarà al Maestrat.

Tornem a l'escenari català. El rei Carles V havia nomenat Antonio de Urbiztondo, nascut a Sant Sebastià, el nou cap de les forces carlines a Catalunya. Això fou el 26 de juny a Vinaixa (Les Garrigues). El 5 de juliol Urbiztondo estava a Solsona. La situació pel carlisme català era prou bona. Eren els amos de la Catalunya interior i dels camins. En aquell moment tenien 12.000 homes i uns 300 cavalls. D'aquests homes uns 500 eren navarresos; això portaria algun problema més endavant. Els carlins estaven organitzant les administracions civils i militars de Catalunya. Els cristins, els governamentals, tenien contínues pèrdues d'homes. Barcelona perillava, veia partides legitimistes a prop i patia contínues bullangues i aldarulls.

Tornem a trobar una altra despesa per la guerra, de 26.000 rals, a la província de Tarragona⁵⁰. Es desglossava: "... Riudoms, 250. Vinyols y Archs, 72. Cambrils; 260. Fraquesas de Vilafortuny⁵¹, 5. Termino de Vilafortuny. 3. Termino del Mas del Bisbe⁵², 5. Montroig, 245. Arbocet, 40. Termino del Mas Munte⁵³, 3. Vilanova de Escornalbou, 74. Coll de Jou, 50... Monbríó., 180...".

En una acta del 23 d'agost de 1837, el comandant d'armes de Mont-roig ordena la creació d'una Junta per fer un repartiment econòmic entre les famílies dels facciosos que van cremar una porta d'entrada al poble⁵⁴.

Antonio de Urbiztondo, amb una columna basco-navarresa, aconseguia entrar a Berga l'11 de juliol. El 27, Ripoll es rendia després de varis dies de setge. Els carlins aconseguen 30.000 cartutxos i 700 fusells. Però no va poder amb Sant Joan de les Abadesses (Ripollès) i es van retirar a Berga. Mentre, les forces cristines comandades pel baró de Meer, patia llarguíssimes marxes d'una punta a l'altre de Catalunya, per intentar sufocar els focus que anaven apareixent. Tant estava prop de Girona, com anava cap a Sant Joan de les Abadesses, i corria cap a Torrelles de Foix (Alt Penedès), Cervera (la Segarra), o vigilava el que feien els carlins del Camp de Tarragona que semblava que anaven a apoderar-se de Reus i Valls. Un no parar!

Antonio de Urbiztondo se'n va a trobar Manuel Ibàñez, dit "Llarg de Copons", a La Bisbal del Penedès, on aquest reunia les seves forces per tal d'iniciar una nova expedició. El volia conèixer de prop i esbrinar com era el seu sistema administratiu de recaptació de diners que li permetien ser independent d'altres ajuts externs. "*Sus investigaciones le condujeron a este mecanismo tan sencillo como eficaz y horrible. Llamábase Pau Mañé (Manyé)⁵⁵ y se caracterizaba con el empleo de comandante de batallón de burdo trage, toscos modales y nada grata mirada, a quien el Llarch y sus subalternos respetaban y encomiaban porque de su mano recibían los socorros, las raciones, los utensilios, todo lo que a administración pertenece. No era para menos.*

⁵⁰ "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 12 d'agost de 1837.

⁵¹ Agregat a Cambrils el 1842.

⁵² Un agregat de Cambrils.

⁵³ Entre l'Arbocet i Vilanova d'Escornalbou.

⁵⁴ Arxiu de la Diputació de Tarragona.

⁵⁵ A aquest, el tornarem a trobar com a cap d'una partida carlina a la Segona Guerra Carlina.

*Pau Mañé lo hacía todo. Concebía el pensamiento, estendía el plan, hacia los repartos, recaudaba, distribuía, llevaba la contabilidad: solo 14 mozos de su confianza le ayudaban en la recaudación. El procedimiento era este. Pau Mañé tenía una cueva de más de 20 varas de profundidad⁵⁶, a la cual era preciso descender atado por una cuerda que iban soltando los mozos; esta cueva, cuyo secreto poseían pocos de los amigos de Pau había recibido de él el nombre de cárcel de Carlos V. Cuantas personas pudientes aprehendían... iban a parar a ella, y sufrían un trato más duro y largo cuanto más tardase en presentar la cantidad exigida por Mañé para su rescate... El *mínimum*... estaba señalado en 16 onzas de oro. Cuando el prisionero... se resistía al pago... o bien se dejaba a pan y agua durmiendo sobre aquel suelo húmedo e inhumano, o bien se le atormentaba a palos y alguna vez... con aceite hirviendo... Contaba (Pau Manyé) con cierta indiferencia estúpida que al bajar un infeliz se quebró la cuerda estrellándose contra el suelo y que luego servía su aspecto para aterrar a los demás, porque sus miembros destrozados no fueron recogidos... Horrorizado Urbiztondo de estas crueldades salvajes, las prohibió absolutamente y dio parte de ellas al cuartel de D. Carlos...”⁵⁷. Una crueltat portada a l’extrem.*

Un cas paradigmàtic de la situació de la guerra en aquell moment, amb les partides carlines assetjant constantment les poblacions per obtenir fonamentalment recursos econòmics, i les forces governamentals perseguint-los pel territori, arribant just a temps de lliurar un determinat poble o quan els carlins ja havien marxat, el trobem a Móra d’Ebre el juliol i agost de 1837. Salvador Desumvila, comandant de la fortificació explica: “*A las seis de la tarde del veinte y nueve (de juliol)... fue invadida esta población por una facción compuesta de doscientos infantes y veinte caballos...*”. A l’endemà “*a las seis y media empezaron las hostilidades rompiendo el fuego el obús... derribaron algunas ventanas y un pedazo de tejado...*”. A partir de llavors, hi ha foc d’artilleria cada dia fins al dia 6 d’agost. El dia 7, els atacants inicien la construcció d’una mina on hi col·locarien explosius. El “*10 condujeron los rebeldes las familias de los nacionales que tenían presas... delante la mina dejándolas a la intemperie tanto de día como de noche, y sin otro alimento que pan y agua, a pesar de hacerlas trabajar en aquella... El 16 por la tarde formó Llagostera⁵⁸ sus fuerzas... donde se hallaba reunido todo el vecindario para ver volar el fuerte... la explosion se verificó sin haber causado otro daño, que el derribo de unos veinte pasos de tapia... El 17 emprendió el enemigo otra mina... Por la noche vi llegar una pieza que por el grandísimo ruido... seria de mayor calibre que las anteriores...*”. Els dies següents continuen els atacs. “*El 20, 21, y 23 sufrí un continuado tiroteo... El 24 a las ocho y media de la tarde recibí el oficio de rendición del rebelde Cabrera cuyo cabecilla llegó la tarde anterior...*”. Continuen els atacs d’artilleria i fan una altra mina. “*El 29... a las once de la noche observe llegaba otra pieza que conocí ser el obús, pero afortunadamente oí llegar a las doce algunos caballos a escape, lo que me hizo presumir ocurría alguna novedad ... a la una y media retiró la canalla ambas piezas acompañándolas fuerzas de infantería... lo que me dio a entender la aprocsimación de alguna columna... a las dos de la madrugada pegaron fuego a las barcas de paso. El 30 a las nueve de la mañana después de una larga observación experimenté el mayor silencio... Por la tarde estando en la duda de si recibiríamos pronto auxilio, determiné pasar las familias a Mora la Nueva... estando practicando la espresada operación tuve la indecible satisfacción de ver llegar la*

⁵⁶ Uns 18 metres.

⁵⁷ “La guerra de Cataluña. Historia contemporánea de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde 1827 hasta el día” de Eduardo Chao, pàg. 227.

⁵⁸ Lluís Casadevall, dit “Llagostera”, de Manlleu (Osona).

vanguardia de la división...”. Al final fa uns comentaris explicant les condicions en què van viure aquell setge: “Durante los 33 días de sitio el más cruel que pueda haber habido... A pesar de haber faltado desde el veinte el agua de la cisterna y haber tenido que habilitar un pozo inútil cuya agua mal sana, tenía que filtrarse y no podía servir para cocer legumbres, consistir por lo mismo nuestro alimento en arroz, y haberse concluido el vino, teniendo que disimular el mal olor y sabor de aquella con algunas gotas de vinagre no he tenido enfermos...”⁵⁹.

Tenim la narració en paral·lel del cap de la 4a divisió del brigadier Pedro Aznar, comandant general de Tarragona. Sap que el dia 27 els defensors de Móra d'Ebre s'havien quedat sense aigua i decideix passar a la dreta de l'Ebre per anar al seu ajut. Però no ha podrà fer, *“la navegación del rio sin costosos útiles era imposible y aventurada y me decidí a emprender el movimiento por tierra. El 27 ya se me había reunido la Brigada Cañellas que hice bajar a marchas dobles a Masroig, y el 28 a las dos de la madrugada principió... (la) marcha a Tortosa por escalones para que los cuerpos fuesen más desembarazados y hallasen mejor descanso en los pueblos del tránsito... Racionada la tropa salí para Cherta el 29 a las tres de la tarde donde pernocté, partiendo así la jornada para el 30 por haber de 12 a 13 horas de Tortosa a Mora... La división llevaba una marcha incómoda por continuados desfiladeros; tiradores de las patoleas⁶⁰ que habían pasado a la izquierda del Ebro apostados en el Asut incomodaban con su fuego bien de cerca a la columna... Hice alto para dar un respiro a las tropas... Un batallón enemigo situado en una altura adelantada al barranco de Prat de Compte me disputaba el camino... Descansada la tropa continué la marcha a Mora; llegué a las 6 de la tarde; el enemigo había evacuado la Villa desde la mañana... Entré en la Villa que hallé sin una persona, enteramente abandonada y ardiendo unas cuantas casas... Tal era la situación... (que) la facción en su fuga había quemado la gran barca y yo estaba incomunicado con la izquierda, falto de pan y el soldado tener donde comprarlo...”⁶¹.*

Com veiem, les tropes cristines empaitaven constantment els carlins, havien d'anar amunt i avall. Quan no eren les partides dels Ports i el Maestrat que s'endinsaven cap a la zona de l'Ebre, i a vegades el creuaven, eren les partides del propi Camp de Tarragona. Aquest mateix brigadier Pedro Aznar continuava la seva expedició, ara cap a la Conca de Barberà: *“La facción... tomó por sorpresa a Prades, sacrificando a sus beneméritos defensores; y la guarnición de Rocafort encerrada por otra gavilla en aquel fuerte corría un peligro inminente, y próxima a sucumbir. El semblante de los pueblos... estaba triste y sombrío por estos incidentes... Los incansables soldados... desde la derecha del Ebro caminando, sin pan, noche y día cayeron sobre Rocafort, y salvaron a sus bravos defensores...”⁶².* Corren cap a Móra (Ribera d'Ebre) i d'allí a Rocafort, deu ser “de Queralt” (Conca de Barberà). Uns cent quilòmetres.

Finalment, després d'alguns problemes i altres conxorxes, aquella columna carlina basco-navarresa marxarà de Berga l'11 de setembre, per retornar al front del nord. Ara s'entra en una etapa on els carlins catalans es queixaran de la manca de suport econòmic donat l'esgotament productiu després d'anys de guerra. I els liberals catalans, del suport del govern de Madrid. Hi haurà una certa inactivitat.

⁵⁹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 3 d'octubre de 1837.

⁶⁰ Patuleies.

⁶¹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 3 d'octubre de 1837.

⁶² “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 8 de setembre de 1837.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 15 de setembre de 1837 publica les lleis de “Supresión de diezmos” (del 29 de juliol) i la de “Supresión de conventos” (de 12 de setembre). A la primera s’hi deia que incumbia a “*todas las propiedades del clero secular en cualesquiera clases de predios, derechos y acciones que consistan, de cualquiera origen y nombre que sean y con cualquiera aplicación o destino con que hayan sido donadas, compradas o adquiridas, se adjudican a la nación, convirtiéndose en bienes nacionales...*”. S’excloïen les esglésies, rectories... En la segona s’hi deia: “*Quedan extinguidos... todos los monasterios, conventos, colegios, congregaciones y demás casas de religiosos de ambos sexos...*”. Però es permetia algunes excepcions: “*No se conservará abierto ningún convento o monasterio que tenga menos de 12 religiosas profesas, ni se volverán a abrir los que estén ya cerrados, aunque antes de cerrarse tuviesen aquel número...*”.

Aquell brigadier Pedro Aznar continuava empaitant carlins a la Conca de Barberà. L’11 de setembre està assetjant Prades. El dia 15, tot d’una, ha d’anar cap al coll d’Alforja per protegir la columna de 1.500 homes, amb artilleria, de la Guàrdia Nacional de Reus que pujava a ajudar-lo, però “*una facción como de unos 1.500 hombres apareció ante uno de los puestos abanzados del campamento sobre el que se dirigió una mitad y la otra se posesionó en la primera altura contigua al bosque de Poblet. El fuego principio... el enemigo se resistía desplegando un valor digno de mejor causa; entraba la noche, y era necesario batirle y dispersarle, y la vanguardia lo egecutó haciéndole replegar al bosque que parecía arder con el fuego de ambas partes... Aun duraba el último fuego de dicha acción cuando recibí un pliego... (del) Comandante de armas de la Selva comunicándome que los cabecillas Llarc⁶³ y Masgoret habían pasado aprocsimados a aquella villa y en dirección del Alviol⁶⁴ con fuerza de 2500 infantes y 15 caballos y que su rumbo era hacia el coll de Alforja... en seguida emprendí la marcha... Mientras yo ocupaba la posición referida, se dividió la facción, y Tell⁶⁵ amenazó a Cornudella... En aquellos instantes en que pasaba a reforzarla, advertí la aparición de una gruesa facción en Ciurana que dejó caer dos compañías sobre el derecho de la vanguardia hostilizándola. Conocí que podía ser embuelta... La facción de Ciurana, que era la del Llarc, y Masgoret gozaba de una posición inaccesible...*”⁶⁶. Finalment, el comboi que venia de Reus aconseguí arribar i totes les tropes governamentals es resguardaran a Cornudella, esperant continuar l’endemà el trajecte fins a Prades.

Al “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 22 de setembre de 1837 trobem la continuació d’aquestes accions. “*Mi tránsito por Albarca encontré este pueblo completamente abandonado por sus habitantes; y a poco advertí sobre la situación de Prades una columna de negro y espeso humo que produjera el incendio de la malhadada villa si bien me figuré pudiera ser de las barracas de mis campamientos. Pronto salí de la duda avanzando... y viendo a Prades destruida por la mano carlista... Me fue imposible penetrar en la plaza. El enemigo se había fortificado en lo interior con grandes empalizadas que por todas las bocas calles permitían una defensa prolongada y sangrienta, llevándola hasta la Iglesia que, según se me informó después estaba protegida por multiplicados parapetos ya derruidos pero cuya toma costará la muerte a muchos valientes...*”. A la nit del 18 de setembre tornava a ser a Cornudella.

⁶³ “Llarg de Copons”.

⁶⁴ Albiol (Baix Camp).

⁶⁵ Tell de Mondedéu.

⁶⁶ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 19 de setembre de 1837.

En el mateix “Boletín...” es publicava una circular on s’ordena “*el embargo de los bienes, rentas, derechos y efectos de todos los españoles de cualquiera clase, condición y estado que desde 1 de Octubre de 1833 hayan abandonado o abandonen en adelante la residencia, o habitual domicilio del pueblo de su vecindario para dirigirse a servir y auxiliar la causa del Príncipe rebelde de una manera directa, o indirecta...*”. Afegia que “*los rendimientos de los embargos que serán consiguientes, se han de aplicar a la indemnización y resarcimiento de las pérdidas que hayan sufrido los patriotas por haber sido y permanecer fieles a la causa de la Nación; y los sobrantes a los gastos de la guerra...*”. També en el mateix “Boletín...” hi ha una informació sobre l’assignació del “*socorro de presos pobres*” de 3.400 rals⁶⁷ del partit judicial de Reus. A Mont-roig li corresponen 145 rals⁶⁸.

A les eleccions del 8 d’octubre, els liberals progressistes van produir violents aldarulls. El 14 d’octubre el baró de Meer va anar a Barcelona per intentar restablir l’ordre. El primer que va fer és dissoldre la Milícia nacional. Es va decantar per donar suport als liberals moderats en contra dels progressistes, que eren més radicals. El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 10 d’octubre de 1837 publicava una circular exigint a “*los padres cuyos hijos se hubieren unido a las filas rebeldes la cantidad de tres mil reales de vellón...*”. Eren temps de guerra i es produïen barbaritats pels dos bàndols. Per exemple, l’11 d’octubre de 1837, a Reus, afusellen “*un faccioso de 15 años a la plaza del Rosario...*”⁶⁹. Deien que era per espionatge.

Benet Tristany inicia una expedició cap a l’Empordà. El 20 d’octubre és a Salt (Gironès) i el 23 a Begur (Baix Empordà). A l’endemà va entrar a Pals (Baix Empordà). El 26 va descansar a Sant Pere Pescador (Alt Empordà). El 27 era a Garriguella (Alt Empordà) i des d’allí es retiraria cap a Sant Quirze de Besora (Osona). Carlins i governamentals no paraven de moure’s d’aquí cap allà. El resultat fou escàs: cobrar contribucions, agafar uns 60 cavalls, bastants fusells i haver mort uns 20 adversaris. La guerra es desplaçava al sud. El 6 d’octubre Antonio de Urbiztondo intentava conquerir Capellades (Anoia). El 8 va entrar a la Granada (Alt Penedès).

Deu ser en aquestes accions on situar una informació del diari “*El Guardia Nacional*”, de Barcelona, del 16 de novembre. He trobat un carta escrita per Ramon Porxas Parsanan, que diu que és “*de la villa de Monroig provincia de Tarragona*”. Està escrita a Barcelona el 15 de novembre de 1837 on, parlant de la caiguda de Piera (Anoia), el passat 12 d’octubre en mans dels “facciosos”, es defensa de les suposades acusacions que no van oposar suficient resistència. Ens diu que era tinent de la 4ª companyia de nacionals i que havia estat a Piera el 21 d’abril. També que anteriorment havia estat defensant Tarragona al final de la “Guerra reialista” i que “*fui capitulado... por el ejército francés*” (1823). Exposa: “*solo si digo ahora a pesar mío que el que quiere criticar sin ver y dar oídos a los endebles que abandonan la familia y bien estar como he hecho yo, y sigan mis pasos que sabrán cuanto padece y se espone el que se desvela por el bien de su cara Patria quedando reducido por mi mala suerte a tener que sufrir una muerte insensible. El público perdonará esta corta molestia, aunque me congratulo que servirá de satisfacción a los que conocen mi carácter, y estén cerciorados de ser de*

⁶⁷ Eren: 1.400 més 2.000.

⁶⁸ Riudoms: 299. Cambrils: 231. Montbrí: 110.

⁶⁹ “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d’Antoni Pons Anguera, pàg. 186.

una de las familias que no falta sino perder mi existencia para quedar en una ruina entera, tanto de personas como de bienes por viles persecuciones de odiosa memoria...". Aquest Ramon Porxas Parsanan deu ser fill d'aquell Joan Baptista Porxas⁷⁰ que fou síndic procurador a l'Ajuntament de Mont-roig, el 1823.

El 21 d'octubre Antonio de Urbiztondo va atacar El Pont d'Armentera (Alt Camp). Aquí succeeix un fet insòlit. Aquest, amb uns pocs soldats, tot descansant a l'ombra d'un pallar es sorprès per una patrulla liberal. Fuig com pot amb el cavall d'un assistent seu, deixant allà una cartera plena de documentació. Això tindria una rellevant conseqüència.

La partida carlina de Tell de Mondedéu, amb 1.500 homes, el 8 de novembre va estar a punt de conquerir Falset (Priorat). Una columna de milicians de Porrera ho va impedir en l'últim moment. A continuació, també va fracassar a Cornudella (Priorat) i va haver de retirar-se cap Ulldemolins (Priorat). Mentre, Manuel Ibàñez dit "Llarg de Copons" era a Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès) i dominava una extensa zona de l'Anoia i el Penedès.

Des de l'inici de la guerra trobem molts casos de segrestos de liberals que hauran de pagar un rescat per la seva llibertat. I també, sovint, revenges d'aquests amb carlins. El 4 de novembre els carlins van agafar J. Ratés, de Mont-roig, i J. Folch i R. Rovira, de Montbrí. Demanaven 41 unces⁷¹ pel seu rescat. Així van fer. Però un cop alliberats, els familiars van demanar a les autoritats que els diners els fossin abonats pels carlins del poble⁷². Ferran Jové i Hortonedada ens refereix l'existència de "Joseph Ratés, dit Parrissó" (1766)⁷³. Aquest, deuria ser el pare d'aquell segrestat pels carlins.

El "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 3 de novembre de 1837 publica un edicte del dia 2 que diu: "*Habiéndose fugado de las cárceles nacionales de la villa de Montblanch María Orta, a quien estoy procesando por seducción que hacía a los soldados que guarnecen la villa de Montblanch... para que se fugasen a los rebeldes... deberá presentarse personalmente dentro del término de diez días...*". Era una carlina que es dedicava a entabanar soldats cristins.

El "Boletín..." del 7 de novembre de 1837 hi ha un altre edicte on es reclama als fugats "*el patrón Mateo Carbó, del laúd San Francisco Xavier, y los marineros Antonio Origillés, Juan Bautista Balengué, Francisco Cabrera, Pablo Cortés y Estevan Beltrán... acusados los cinco primeros de haber conducido noventa y siete cajones de azufre procedente de Marsella de Francia, y desembarcados en la plaza de S. Jorge término del Perelló para los facciosos...*".

El "Boletín..." de l'11 de novembre publica la llista dels diputats i senadors escollits a la província. Recordarem que dèiem que hi havia 23.477 habitants. Sols tenien dret a vot 3.087, eren aquelles eleccions "censatàries" on sols podien votar els que justificaven un cert nivell d'ingressos. D'aquests, només van anar a votar 1.628. El "Boletín..." del

⁷⁰ En alguna informació consta com "Porxes". Fou notari de Mont-roig. El seu fill també fou notari.

⁷¹ Són "unces d'or". Moneda que va emetre per primer cop el rei Carles I.

⁷² "Aproximació al primer carlisme al Camp de Tarragona, la Conca de Barbera i el Priorat" de Pere Anguera.

⁷³ "Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp" de Ferran Jové Hortonedada, pàg. 420.

dia 21 de novembre s'hi esmentaven els comissionats dels districtes electorals. Per Mont-roig era Miquel Pujol⁷⁴.

El “Diario de Barcelona”, del 15 de desembre de 1837, publica una notícia on hi trobarem un mont-roigenc. Correspon al 7 de desembre i la firma el coronel José de Erenas, des de Palma d'Ebre (Ribera d'Ebre). Aquest, havia rebut l'ordre de fer un reconeixement de les muntanyes del Montsant i “*de los pueblos de Margalef, Labisbal y la Palma, en cuyos puntos había indicios de abrigarse facciosos y enseres de guerra... a las cuatro... fueron atacados los enemigos en la altura de la cuesta de Sta. Lucia, a un cuarto de distancia de Labisbal, continuándose batiendo a las facciones reunidas mandadas por los cabecillas Juan Mora, Juan Polo y Manuel Tell, en fuerza sobre 1400 hombres y 20 a 24 caballos, cuyo ataque continuó por espacio de hora y media finalizando el fuego anochecido en la altura de la Cruz... en que se declararon en completa dispersión siendo el resultado 42 muertos vistos en el campo entre ellos 5 oficiales y un abanderado, un teniente prisionero, 6 prisioneros... habiéndoles capturado un caballo con montura, 3 mulas, 4 sables, un botiquín, 34 sábanas, quedando destruido el hospital. Se ha distinguido... el cabo 1º Joaquín Mendoza, que mató a su cuñado el capitán faccioso (a) Llebot...*”.

Per aquesta notícia sabem que Pere Abelló, dit “Llebot”, era cunyat de Joaquim Mendoza. També ho confirma Ferran Jové Hortonedà: “*D. Pere Abelló capità... y Dª Magdalena Mendosa conjugues vehins del poble de Montroig emigrats a Farena*”⁷⁵. Ferran Jové diu que el pare d'aquesta era Joseph Mendosa dit Xim, de Cornudella; i la seva esposa era Maria Pujol. Havíem vist anteriorment que el novembre de 1836 Pere Abelló “*capità del 7º Batalló del Camp de Tarragona, de Mont-roig... residia amb la seva dona emigrats a... Farena*”⁷⁶. També anteriorment havíem trobat Pere Abelló, dit “Llebot”, en uns fets posteriors de la “Guerra dels Malcontents” (1827), citant una causa judicial per un robatori a l'Estany Salat⁷⁷. El que llavors semblava un cas de banditatge, ara sabem que era una d'aquelles escomeses precarlines d'aquells anys. Deia: “*... contra Tomas Vila (a) Pistol, Juan Mendoza (a) Chiu*”⁷⁸, *presos en las Reales cárceles de esta ciudad, y Pedro Abelló... ausente vecino de la espresada villa de Monroig...*”. Aquí veiem que “Juan Mendoza” era company de Pere Abelló. Més endavant, en fets posteriors a la Segona Guerra Carlina, hi trobarem els dos germans “*José y Juan Mendoza*”, que serien germans d'aquell caporal Joaquim que mata el seu cunyat Pere Abelló dit “Llebot”, que els agafen perquè estan reclamats pel jutjat de Falset⁷⁹.

Tres dies més tard d'aquest fet, el 10 de desembre, tornem a trobar una acció militar on hi van participar forces (liberals) de Mont-roig. Ho descriu “El Eco del Comercio”, del 24 de desembre de 1837. Comença amb un informe, fet a Valls: “*emprendido el movimiento esta madrugada desde la Alforja, la fuerza... halló en la Musara cinco rebeldes de los que mató tres; habiéndoles cogido además cuatro escelentes fusiles*

⁷⁴ Miquel Pujol Vandellòs havia estat batlle de Mont-roig el 1817 i 1818. Va ser regidor el 1823.

⁷⁵ Llibre d'Òbits i de Matrimonis de Farena, any 1812; 12-11-1836, Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. Del llibre “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jové Hortonedà, pàg. 330.

⁷⁶ “Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya” de Pere Anguera, pàg. 273.

⁷⁷ “Diario de Barcelona” del 27 de març de 1829.

⁷⁸ Com hem vist, aquest renom de “Chiu” deu ser “Xim”: “*... el pare d'aquesta era Joseph Mendosa dit Xim...*”.

⁷⁹ “Diario de Barcelona” del 7 de maig de 1851.

españoles, cuatro cananas, y una maleta. En el mas de la Flasada un soldado de la compañía de tiradores... dio con otros ocho facciosos que huyeron precipitadamente; pero perseguidos... lograron hacer uno prisionero y matar a otro, no obstante, la fragosidad del terreno. En el mas dels frares... halló un depósito de veinte pellejos de vino, del que se ha apoderado y trasladado a este punto; siendo el resultado de toda esta jornada cuatro enemigos muertos, un prisionero, y cuatro armas y fornituras tomadas...”. A continuació, hi ha un informe fet a Alforja l’11 de desembre: “se había tratado de una combinación con el comandante de armas de esta villa, se ha efectuado habiendo cooperado a ella fuerzas de Riudecañes, Montroig, Dosayguas, de este destacamento y las de esta columna. Al amanecer se habían ocupado los puntos: el de Arbolí... con la compañía de nacionales de Dosayguas... El de Vilaplana... Aleixar... y el punto de Maspujols... con fuerzas suyas de Riudecañes, Montroig... El resultado ha sido 2 muertos, 5 heridos, recogido una carabina... y algunas mantas...”.

En el “Boletín...” del 12 de desembre hi trobem per primer cop varis carlins que es presenten, a Amposta, Torroja i Tortosa, a les autoritats demanant l’indult. En el del 26 de desembre hi ha persones de Montbrió, Riudoms, Reus... i també d’altres de Tortosa i La Sènia.

En la cartera d’aquell comandament carlí Antonio de Urbiztondo hi havia, entre d’altres, un document en què aquest feia reflexions molt dures sobre el carlisme català, i del antiborbonisme dels catalans. El 23 de desembre el diari liberal “El Guardia Nacional”, de Barcelona, va publicar aquesta informació. A Urbiztondo no li va quedar més remei que dimitir i marxar d’amagatotis, ajudat per Bartomeu Porredon dit “Ros d’Eroles”, a Andorra i França (2 de gener de 1838). El “Boletín...” del 29 de desembre de 1837 també publicava aquesta informació sobre Urbiztondo, dient a la introducció: “*Para que el mundo entero pueda juzgar de la razón con que tantas veces hemos declamado contra las atrocidades que desde el principio de la guerra civil están cometiendo so pretexto de la defensa del Altar y Trono, unos hombres soeces e inmorales que no tienen Dios, ley, ni Patria; no hacemos más que copiar literal la esposición que su titulado capitán general don Antonio Urbistondo se vio precisado a dirigir a su pretendido Rey...*”.

Del 21 de desembre de 1837 he trobat un informe amb vàries referències a Mont-roig en el diari “Eco del Comercio”, del 4 de gener de 1838: *En las montañas de Capafons y Farena se habían reunido unos 400 a 500 rebeldes, (se) dispuso una batida general subdividiendo las tropas... logrando por este medio ocuparlo todo en el radio de siete a ocho horas. Al efecto puestas en movimiento todas las tropas en la noche del 16, en la mañana siguiente cada gefe ocupaba ya su punto señalado avanzando simultáneamente todos hacia un centro. Los batallones 4º y 7º... habían emprendido su marcha desde la Espluga de Francolí, se dividieron al avistar a Prades formando también varias secciones; y abrazando el 4º franco los puntos de Capafons, cercanías de Farena, alturas de Ballera y mas del Pajés, cuevas del Seco y del Rey, y además todos los bosques, barrancos y malezas, llegó hasta Montreal, a cuyo pie divisó parte de la facción, del rebelde Antonio Cabré (a) Fabot... compuesto de 500 hombres. Inmediatamente dispuso el comandante batir los bosques, en donde por su escabrosidad podía ocultarse el enemigo; siendo el resultado sufrir este la pérdida de más de 100 hombres entre muertos, heridos y despeñados, entre los primeros dos capitanes y un subteniente llamados Pedro Juan Avelló de Montblanch, Benito Fortuñ de Montroig y Juan Sagarra de Montblanch; rescatar a 8 personas de justicia de*

diferentes pueblos, a 12 pasados de América presentados en Bimbodi⁸⁰; 40 mulos de Porrera, un número considerable de acémilas cargadas de vino y aguardiente; que el enemigo había sacado de Capafons y Montreal y además hacerle 3 prisioneros. También se le han cogido 40 cabezas de ganado lanar, un espía, la muger de un capitán, la hija del titulado comandante José Munté y siete mugeres cuyos maridos estaban en la facción. Aunque no haya podido recojerse todo el armamento, por haberlo ocultado unos en lo enmarañado de aquellas sierras, y no tenerlo muchos otros, se han recogido doce fusiles y seis cananas, una carabina y un grande tabuco...”.

Hem trobat a “*Benito Fortuñ de Montroig*” (deu ser Benet Fortuny) que formava part de les tropes liberals que és un dels morts en aquesta confrontació. A l’altre bàndol, hi ha “*la hija del titulado comandante José Munté*”. Deuria anar amb el seu pare. Aquest Josep Munté morirà en una acció el proper 30 de març de 1838. També hi afegeix “*y siete mugeres cuyos maridos estaban en la facción*”. Eren dones dels combatents carlins que fugien a les muntanyes tement les represàlies de les tropes cristines. Recordarem que al juliol de 1834 el governador de Tortosa havia empresonat Maria Griñó, la mare de Ramon Cabrera, i que la va afusellar el 16 de febrer de 1836. A partir d’aquest moment, es generalitza la repressió dels familiars dels combatents de qualsevol bàndol. Les tropes liberals, a més, confiscaven els béns dels familiars que expulsaven de les seves viles o que havien fugit. En alguns pobles, de majoria carlina, havien de marxar les dones de liberals morts, doncs familiars de carlins (també) morts les assetjaven. També hi havia segrestos de familiars de l’altre bàndol que es resolien amb diners, si no volien que els matessin. Un altre problema era que mentre que els soldats liberals eren majoritàriament solters, en canvi entre els carlins ho eren els casats. Les morts d’aquests deixaven vídues que normalment quedaven sense recursos econòmics. També es van produir múltiples violacions de dones en els dos bàndols.

Tan sols dos casos de crueltats indiscriminades: “*Uno de los jefes más crueles fue el carlista Tristany, que en febrero de 1837 saqueó Calaf (Barcelona), quemando 70 casas y asesinando a algunas mujeres de milicianos liberales. Al año siguiente entró en Monistrol de Montserrat (Barcelona), degollando a su vez a ancianos, mujeres y niños...*”⁸¹. Era aquell “Mossèn Benet”. Ara dels liberals: “*En enero de 1836 un miliciano liberal asesinó en el santuario de Lord (Lérida), de un tiro en la cabeza, a la mujer de un carlista, que tenía junto a ella a su marido muerto y a sus tres hijos vivos (uno de ellos un bebé)...*”⁸². No es d’estranyar que en aquella batalla de Mont-ral hi hagués, lluny de Mont-roig, “*la hija del titulado comandante José Munté*”. També he trobat el mont-roigenc Josep Margalef, de 32 anys, en la relació de 1837, en les “Morts violentes... i morts naturals de forasters a Rojals (Conca de Barberà) durant la Primera Guerra Carlina”⁸³.

En els darrers mesos de 1837, els efectius dels carlins havien minvat, entre altres coses, per desercions. Les autoritats isabelines havien establert una quinta obligatòria de

⁸⁰ Vimbodí (Conca de Barberà).

⁸¹ Del text “Las mujeres durante la primera guerra carlista (1833-1840)” d’Antonio Caridad Salvador (2010), pàg. 13.

⁸² Del text “Las mujeres durante la primera guerra carlista (1833-1840)” d’Antonio Caridad Salvador (2010), pàg. 15.

⁸³ A “Emigració de la Conca de Barberà a la ciutat de Valls en el marc de la Primera Guerra Carlina” de Josep M. Grau Pujol i Roser Puig Tàrrach.

100.000 homes (24 d'octubre de 1835). Anteriorment, era de 25.000 homes. En les quintes, calia assignar quotes a cada població, però els escollits podien ser substituïts per algun altre si pagaven una determinada quantitat de diners; era la quota. Els membres d'una quinta d'un poble podien ser voluntaris, triats per sorteig o escollits els seus substituïts. Cada poble estava obligat a presentar-los *“completament armats de fusell, baioneta i canana, o bé en defecte d'armament, satisfer 160 rals de billó⁸⁴ per a comprar-lo; a més a més, havien de donar, per cada individu, dues camises de canem o llenç, un gec de llana del país –si podia ser blau-, dos parells d'espardenyes i un morral; o bé l'import equivalent d'aquest equip: 90 rals. Els incorporats a files no podien ésser menors de disset anys, ni passar de quaranta; havien d'ésser solters, o vidus sense fills, robustos i d'estatura no inferior a cinc peus menys una polzada⁸⁵...”*. Com dèiem, els Ajuntaments eren els encarregats de proposar els homes que havien d'incorporar-se a la quinta i això comportava certs casos de tripijocs i corrupció. Tothom que podia intenta estalviar-se els 7 anys de servei d'armes.

Sabem que aquest any 1837, el mont-rogenic Francesc Vidiella Martí arriba a l'Uruguai. Té disset anys. Els seus pares, Josep Vidiella i Maria Martí, ja hi eren des de feia alguns anys. Aquell Francesc Vidiella Martí arribaria a ser un famós vinater⁸⁶. El seu pare havia fugit d'Espanya el 1827 degut, probablement, a la seva adhesió a aquells precarlins dels “malcontents” (1827). Anteriorment, havíem vist com alguns mont-rogenics de tarannà carlí havien estat enviats a l'Havana a fer el servei d'armes. També podria ser que Josep Vidiella fugís d'Espanya per estalviar-s'ho. El “Virreinato del Reino de la Plata” o de Buenos Aires s'havia independitzat d'Espanya el 1814, i la “República Oriental del Uruguay” es va separar dels territoris de Brasil i Argentina el 1828. No hi arribava la jurisdicció espanyola. Curiosament, abans ja havíem trobat d'altres “Vidiella”: Miquel Vidiella i Francesc Vidiella. El primer, era aquell comissionat “afrancesat” i el segon el conegut com “Lo Quich de Mont-roig”, un guerriller que col·laborà amb els francesos a la “Guerra del Francès”. També vam trobar dos “Vidiella” a la “Guerra reialista” (1821-1823). Un Vidiella era el cap d'una partida reialista i un Francesc Vidiella (no sé si és el de mateix nom i dit “Lo Quich de Mont-roig” de la “Guerra del Francès) cap d'una milícia que lluitava contra els reialistes. D'aquest Vidiella, cap d'una partida realista, no coneixem el seu nom. Sols sabem el que publicava el diari “El Imparcial”, del 18 de maig de 1822, citant una informació del dia 9: *“... Los gefes de los facciosos de Monroig son Vidiella y el R. P. Serrabou, franciscano...”*. Podria ser que fos Josep Vidiella el pare del vinater de l'Uruguai.

A finals de desembre de 1837: *“El día 26 los milicianos (liberals) de Cambrils y los de Montroig sorprendieron una facción en la Almetlla⁸⁷ y la hicieron siete prisioneros...”*⁸⁸.

⁸⁴ El “real de vellón” era una moneda que va promoure el rei Josep I Bonaparte (1808 a 1813). Aleshores hi havia dos tipus de “reals”: el “real espanyol” (tradicional) i el “real de vellón”. Aquest segon equivalia a 2,5 rals tradicionals. Ferran VII encara va emetre rals tradicionals. La seva filla Isabel II tan sols “reales de vellón”; equivalia a 0,25 cèntims de pesseta. Les monedes de 50 cèntims se les anomenava “de dos rals”.

⁸⁵ Segons he pogut esbrinar, serien 1,50 metres d'alçada.

⁸⁶ Vegeu el text “Francesc Vidiella Martí, un mont-rogenic important vinater a l'Uruguai” del llibre “Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 189.

⁸⁷ L'Ametlla de Mar (Baix Ebre).

⁸⁸ “Historia de la Milicia Nacional” de Joaquín Ruz de Morales (1856), pàg. 515.

Antoni Pons Anguera escriu sobre el 1837: “*Este año ni ha sido abundante, ni escaso, pero los comestibles muy caros*”⁸⁹.

⁸⁹ “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d’Antoni Pons Anguera, pàg. 187.